

5.2.2019

Dmitri Frolov, Venäjän, Valko-Venäjän ja Ukrainan arkistoissa olevia SS-Divisioona Wikingin aineistoja

Venäjän Federaation puolustusministeriön keskusarkisto (TsAMO)

Venäjän federaation puolustusministeriön keskusarkisto on viranomaisarkisto, jossa ulkomaalaisten työskentely on hyvin rajoitettua ja vaatii luvan saamisen Venäjän federaation puolustusministeriön sotahistorialliselta palvelulta. Luvan käsittely voi kestää jopa kolme kuukautta. Lupa myönnetään vuodeksi kerrallaan.

Arkistossa säilytetään runsaasti aineistoa SS-Divisioona Wikingin taisteluista Ukrainan alueella (Lvivin, Harkovan, Donetskien ja Dnepropetrovskin alueella), Donin Rostovin, Pohjois-Kaukasian, Mius-joen alueilla jne. Arkistossa on myös SS-divisioonaa vastaan sotineiden puna-armeijan sotajoukkojen ja osastojen sotapäiväkirjat vuosilta 1942–1943, divisioonassa palvelleiden saksalaisotilaiden kuulustelupöytäkirjat ja sotavankien kuulusteluihin perustuvia raportteja, kuulustelupöytäkirjoja ja kuulustelulomakkeita. Asiakirjoissa on tietoja muun muassa SS-Divisioona Wikingin sotilaiden rikoksista siviiliväestöä vastaan ja sotavankien teloituksista.

Lisäksi arkistossa on SS-Divisioona Wikingiä vastaan Ukrainan alueella sotineiden divisioonan tiedusteluosastojen asiakirjoja, aineistoja SS-Divisioona Wikingin siirtämisestä Ukrainan ja Pohjois-Kaukasian alueella ja sotatapahtumien kuvailuja, propaganda-aineistoja (lentolehtisiä, lehtiä jne.) sekä jonkin verran valokuvia.

SS-divisioonaa koskevan aineiston kartoitustyö on kesken. Tällä hetkellä aineistoa on tiedossa 15 000 sivua (800 aktia). Lisäksi rintamaa vuosilta 1941–1944 koskevaa aineistoa on noin 76 000 sivua.

Arkiston fondien numerot ovat 228, 32, 214, 217, 500, 28, 1439, 1440 - Suomalaiset, norjalaiset, ruotsalaiset SS-Divisioona Wikingissä:

- operatiivinen osasto
- tiedusteluosasto
- poliittinen osasto
- kuulustelupöytäkirjoja

Venäjän valtion sota-arkisto (RGVA)

Arkisto kuuluu Venäjän arkistoviraston alaisuuteen. Kansallisarkiston ja Venäjän arkistoviraston välillä on voimassa oleva yhteistyösopimus. Sopimuksen voimassaoloaika on jatkettu vuoteen 2025 erillisellä sopimuksella 26.11.2018. Kansallisarkistolla ja RGVA:lla on oma sopimuksensa RGVA:n asiakirjojen kopioinnista.

Aineiston kartoittaminen on hyvin työlästä aineistojen suuren määrän takia. Asiakirjat ovat saksankielisiä. Osa niistä koskee Ukrainan ja Pohjois-Kaukasian alueita. Aineistossa on

muun muassa saksalaisten ja suomalaisten sotavankien kortisto ja niiden joukossa on SS-Divisioona Wikingissä palvelleiden henkilökortit. Äskettäin Kansallisarkiston tarpeisiin digitoitiin noin 600 henkilökorttia (suomalaiset, ruotsalaiset, norjalaiset, tanskalaiset, hollantilaiset). SS-Divisioona Wikingissä palvelleiden sotavankien nimilistan valmistuttua, on mahdollista digitoida heitä koskevat kuulustelupöytäkirjat, kuulustelulomakkeet ja henkilömapit.

Venäjän valtion sosiaalipoliittisen historian arkisto (RGASPI)

Kansallisarkiston ja Venäjän valtion sosiaalipoliittisen historian arkiston (RGASPI) välinen sopimus arkistoihin sisältyvien, Suomen historiaa koskevien asiakirjojen kartoittamisesta ja kopioimisesta on voimassa vuoteen 2020 saakka. Arkistossa on aihepiiriin liittyviä aineistoja ainakin seuraavasti:

Fondi 69, luettelo 1 Partisaaniliikkeen pääesikunnan johdon ja operatiivisten osastojen arkisto

- Ukrainan päämaja 103 aktia

- Etelä-päämaja 53 aktia

Operatiivinen osasto

- Ukrainan päämaja 11 aktia

- Etelä päämaja 12 aktia

Valtiollinen toimikunta, joka käsitteli fasistien joukkojen ilkitöitä Neuvostoliiton alueella – 4 aktia

Venäjän Federaation valtionarkisto (GARF)

Venäjän federaation valtionarkiston (GARF) ja Suomen Kansallisarkiston välillä on sopimus Suomen historiaa koskevien asiakirjojen kartoittamisesta ja asiakirjojen kopioimisesta.

Arkistossa on noin 220 aktia asiakirjoja valtiollisen erikoistoimikunnan toiminnasta sekä otteita tuomittujen sotarikollisten, mm. SS-Divisioona Wikingissä palvelleiden henkilömappeista. Aineiston kartoitustyö on kesken.

Venäjän valtion elokuva- ja valokuva-arkisto (Krasnogorsk)

Aineistoa ei ole kartoitettu. Tiedossa on, että arkistossa säilytettävässä Neuvostoliiton uutistoimiston (TASS) aineistossa on muun muassa sotavankien valokuvia.

Valko-Venäjän Kansallisarkisto

Valko-Venäjän Kansallisarkistosta on tilattu n. 3700 sivua kopioita 57 aktista (NKVD:n tutkinta-asiakirjat: kuulustelupöytäkirjoja, raportteja jne.). Asiakirjat koskevat SS-Divisioona Wikingin (Nordland ja Westland) sotilaita ja upseereita, jotka tuomittiin Neuvostoliitossa sotarikoksista Lvivissa, Žitomirissa, Dniprossa (vuoteen 2016 saakka Dnepropetrovsk).

Ukraina

Ukrainan arkistojen asiakirjoissa on tietoja SS-Divisioona Wikingin osallistumisesta sotatapahtumiin Ukrainan, Rostovin sekä Pohjois-Kaukasian alueella. Asiakirjat löytyvät Ukrainan valtiollisesta arkistosta sekä Ukrainan turvallisuuspalvelun arkistosta (SBU).

Tutkimuksellisesti kiinnostavin aineisto on Ukrainan turvallisuuspalvelun arkistossa. Kansallisarkiston ja Ukrainan turvallisuuspalvelun arkiston sopimusneuvottelut ovat kesken. Turvallisuuspalvelun arkistossa on asiakirjoja SS-Divisioona Wikingin osallistumisesta sotatapahtumiin Ukrainan alueella Lvivissa ja Lvivin alueella, Donetskissa jne. Neuvostoliiton NKVD:n arkistossa on saksalaisten valloittajien rikosten tutkinta-asiakirjoja, asiakirjoja Lvivin alueen juutalaisen väestön teloittamisesta, sotavankien teloittamisesta sekä siviiliväestön vahingoittamisesta. Arkistossa on saksalaisten sotavankien ja SS-Divisioona Wikingissä palvelleiden ukrainalaisten poliisien kuulustelupöytäkirjoja, joissa selvitetään enimmäkseen Lvivissa ja alueella tapahtuneita juutalaisen väestön joukkoteloituksia. Arkistossa on myös asiakirjoja, jotka koskevat eri kansalaisuuksien todistajien valmistelutöitä ja mahdollista todistamista saksalaisten (mm. SS-Divisioona Wikingin) rikoksista Ukrainan alueella Nürnbergin oikeudenkäynnissä. Aineiston kartoitustyö on kesken.

Arkistossa on mahdollista kuvata asiakirjoja ilmaiseksi. Laajamittaisempi digitointi on hyvin rajoitettua puutteellisen laitteiston takia.

Ukrainan ylimpien valtionelinten ja hallinnon keskusarkisto

- A-ryhmän armeijoiden esikunnan sotapäiväkirjat vuosilta 1941–1942.
- Krimin joukkojen Komentajan ilmoitus 1. Panssarivaunuarmeijan esikunnan päällikön raportista vihollisten joukkojen suurhyökkäyksestä Tšikolan kylän tienoilla [ilmeisesti Pohjois-Ossetian Irafin piiri], missä myös SS-Divisioona Wikingin suomalainen pataljoona operoi.
- B-ryhmän armeijoiden huoltopiirin joukkojen komentajan ilmoitus suomalaisen upseerin majuri Alangon oleskelusta 24.11-5.12.1942.
- Saksalaisten joukkojen komentajan ilmoitukset suomalaisten ja muiden kansallisuuksien edustajien käytöstä saksalaisessa armeijassa.
- Asiakirjat 57. Armeijakunnan ottamisesta komentoonsa 13. Panssarivaunudivisioonan ja SS-Divisioona Wikingin sekä niiden jatkosiirtämisestä Donin Rostoviin sekä mahdollisesta osallistumisesta Bataiskin kaupungin hyökkäykseen.
- Asiakirjat SS-Divisioona Wikingin siirtämisestä Pohjois-Kaukasian alueelle, Kuban-joen alueelle, Krasnodarin alueelle Kaukasian piirin Temižbekskajan taajamaan sekä Stavropolin alueelle Novoaleksandrovskin piirin Grigoropoliskin taajamaan.
- Asiakirjat SS-Divisioona Wikingin siirtämisestä Pohjois-Kaukasian alueelle, ml. vihollisten tuhoamisesta Krasnodarin alueen Mostovskin piirin Gubskajan taajaman ympäristössä, 44.armeijakunnan vaihdosta SS-Divisioona Wikingillä, divisioonan huoltotoimenpiteistä, panssarivaunujoukkojen käytöstä Tuapseen valtatiellä.
- SS-Divisioona Wikingin saapuminen Ingušan tasavallan Malgobekin kaupunkiin ja Sagopšin taajamaan, SS-divisioonan panssarivaunupataljoonan mahdollisesta reservikäytöstä Kabardino-Balkarian tasavallan Naltšikin kaupungissa.
- Krimin joukkojen komentajan ilmoitus armeijan johdon suunnitelmasta toteuttaa hyökkäyksen SS-Divisioona Wikingin Westland-rykmentin voimin III jalkaväkidivisioonan

joukkojen vapauttamiseksi, tiedustelijoiden etsinnöistä 53. Armeijakunnan läheisyydessä, 50. jalkaväkidivisioonan mahdollisesta käytöstä ja sen vaihdosta SS-Divisioonan Wikingiin, vihollisten hyökkäyksestä SS-Divisioonan Wikingin alueella Fiagdodin eteläpuolelta (ilmeisesti taajama Pohjois-Ossetian – Alanian Alagirskin piirissä)

- A-ryhmän armeijoiden esikunnan sotapäiväkirjat SS-Divisioonan Wikingin siirtämisestä Pohjois-Kaukasian alueella.

Lvivin alueen valtiollinen arkisto

- Lvivin ja Drohobytšin alueet: sotavankien ja internoitujen asiakirjoja
- Piiritoimikuntien tutkinta-asiakirjat menetyksistä ja saksalaisten valloittajien tuhoista toisen maailman sodan aikana.
- Asiakirjat Lvivin, Žuratinin, Oleskon, Zdolbunivin, Khodorivin sotavankien hautausmaista.
- Sotavankien henkilöaktien diaari
- Asiakirjat sotavankien hautaamisesta Lvivin ja Drohobytšin alueilla (todistukset, aktit, kaavat, luettelot)
- Kirjeenvaihto ylimmän johdon ja muiden viranomaisten kanssa sotarikosten etsinnöistä ja tutkinnasta, loikkareista, rangaistuksista jne.
- Asiakirjat saksalaisten valloittajien rikosten tutkinnasta.

Zaporizhjen alueen valtiollinen arkisto

- Saksalaisten valloittajien ja niiden liittolaisten rikoksia tutkivan Novonikolajevin piiritoimikunnan asiakirja
- Vihje Suomen kansalaisten osallistumisista rikoksiin väestöä vastaan Zaporizhjen alueen Novonikolajevin piirissä.

Tserkassyn alueen valtiollinen arkisto

- asiakirjatuhoista Kiovan alueen Petrovskin piirin Vjazovon kylässä, jotka johtuivat saksalaisten (nimenomaan SS-Divisioonan Wikingin) toiminnasta.